Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
MACIEJ SZPUNAR
esitatud 1. veebruaril 2017 [1]

Kohtuasi C-670/15

Jan Šalplachta

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Bundesarbeitsgericht (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus))

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Õiguskaitse kättesaadavus piiriüleste vaidluste korral – Direktiiv 2003/8/EÜ – Kohaldamisala – Kohtu asukoha liikmesriigi pädevale asutusele esitatud tasuta õigusabi taotlus – Tasuta õigusabi taotlusele lisatud dokumentide tõlkimiskulude hüvitamine

Sissejuhatus

1. Käesolev eelotsusetaotlus annab Euroopa Kohtule võimaluse selgitada, milline kohaldamisala on nõukogu direktiivil 2003/8/EÜ,[2] mille eesmärk on kehtestada piiriülestes vaidlustes antava tasuta õigusabi kohta ühised miinimumeeskirjad.

2. Bundesarbeitsgericht (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus) peab lahendama vaidluse ühe tasuta õigusabi taotlusega seotud kulude, täpsemalt sellele taotlusele lisatud dokumentide tõlkimiskulude hüvitamise üle. Saksamaa õigusnorm, mis võtab üle direktiivi 2003/8, ei näe ette tasuta õigusabi andmist õigusabi taotluse lahendamisel, kui taotlus on esitatud Saksamaa kohtule, kes on ühtlasi pädev asutus. Käesoleva eelotsusetaotlusega püüab Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus kaudselt kontrollida Saksamaa õigusnormide kooskõla direktiiviga 2003/8 (edaspidi „direktiiv“).

Õiguslik raamistik

Euroopa Liidu õigus

3. Direktiiv 2003/8 sätestab:

„Artikkel 3

Õigus tasuta õigusabile

1. Käesoleva direktiivi kohaldamisalasse kuuluva vaidlusega seotud füüsilistel isikutel on õigus saada asjakohast tasuta õigusabi, et tagada neile õiguskaitse reaalne kättesaadavus käesolevas direktiivis sätestatud tingimustel.

1 Algkeel: inglise.

2 27. jaanuari 2003. aasta direktiiv, millega parandatakse õiguskaitse kättesaadavust piiriüleste vaidluste korral, kehtestades sellistes vaidlustes antava tasuta õigusabi kohta ühised miinimumeeskirjad (EÜT 2003, L 26, lk 41; ELT eriväljaanne 19/06, lk 90).

2. Tasuta õigusabi peetakse asjakohaseks, kui see tagab:

a) kohtumenetluse eelse nõustamise eesmärgiga saavutada lahendus kohtumenetlust algatamata;

b) õigusabi ja kohtus esindamise ning tasuta õigusabi saaja vabastamise menetluskuludest, sealhulgas artiklis 7 osutatud kuludest ja kohtu poolt menetluse ajal toiminguid sooritama määratud isikute tasudest, või nende katmisel abistamist.

[…]

Artikkel 7

Vaidluste piiriülesusega seotud kulud

Kohtu asukoha liikmesriigis antav tasuta õigusabi katab järgmisi vaidluste piiriülesusega otseselt seotud kulusid:

[…]

b) kohtu või pädeva asutuse poolt nõutavate ja tasuta õigusabi saaja poolt esitatavate dokumentide tõlkimine, mida on vaja asja lahendamiseks; ja

[…]

Artikkel 8

Alalise asu- või elukoha liikmesriigi kantavad kulud

Liikmesriik, kus on tasuta õigusabi taotleja alaline asu- või elukoht, annab artikli 3 lõikes 2 osutatud tasuta õigusabi, et katta:

a) kulusid, mis on seotud kohaliku juristi või muu seadusega juriidilist nõustamist pakkuma volitatud isiku abiga ja mis on selles liikmesriigis tekkinud ajani, mil tasuta õigusabi taotlus jõuab kooskõlas käesoleva direktiiviga kohtu asukoha liikmesriiki;

b) taotluse ja vajalike tõendavate dokumentide tõlkimist, kui taotlus esitatakse selle liikmesriigi ametiasutustele.

[…]

Artikkel 13

Tasuta õigusabi taotluste esitamine ja edastamine

1. Tasuta õigusabi taotlusi võib esitada kas:

a) taotluse esitaja alalise asu- või elukoha liikmesriigi pädevale asutusele (edastavale asutusele) või

b) kohtu asukoha liikmesriigi või selle liikmesriigi pädevale asutusele, kus otsus täitmisele kuulub (saavale asutusele).

2. Tasuta õigusabi taotlused esitatakse ja tõendavad dokumendid tõlgitakse:

a) pädeva saava asutuse liikmesriigi ametlikku keelde või ühte liikmesriigi keeltest, mis vastab ühele Ühenduse institutsioonide keeltest, või

b) mõnesse teise keelde, mille kohta on see liikmesriik teatanud, et ta aktsepteerib seda vastavalt artikli 14 lõikele 3.

[…]

4. Pädev edastav asutus aitab taotluse esitajal tagada, et taotlusega on kaasas kõik tõendavad dokumendid, mille kohta on teada, et need on vajalikud taotluse läbivaatamiseks. Samuti aitab ta taotluse esitajal hankida vastavalt artikli 8 punktile b tõendavatele dokumentidele mis tahes vajalikke tõlkeid.

Pädev edastav asutus edastab taotluse teise liikmesriigi pädevale saavale asutusele 15 päeva jooksul pärast taotluse saamist, kusjuures taotlus peab olema nõuetekohaselt vormistatud ühes lõikes 2 osutatud keeltest ning tõendavad dokumendid peavad vajaduse korral olema tõlgitud ühte nendest keeltest.

[…]

6. Liikmesriigid ei tohi nõuda lõike 4 järgi osutatud teenuste eest tasu. […]“.

Saksamaa õigus

4. Direktiiv 2003/8 võeti Saksamaa õigusesse üle Zivilprozessordnungi (tsiviilkohtumenetluse seadustik; edaspidi „ZPO“) §-dega 114–127a ja §-dega 1076–1078.

5. ZPO § 114 lõige 1 sätestab:

„Pool, kes ei suuda oma isikliku ja majandusliku seisundi tõttu menetluskulusid tasuda või kes suudab neid tasuda üksnes osaliselt või osamaksetena, saab taotluse esitamise korral tasuta õigusabi, kui on piisav alus eeldada, et kavatsetud hagi esitamine või õiguste kaitsmine kohtus on edukas ega näi kuritahtlik. Piiriülese tasuta õigusabi suhtes Euroopa Liidus kehtivad täiendavalt §-d 1076–1078.“

6. ZPO § 117 lõiked 1 ja 2 sätestavad:

„(1) Taotlus tasuta õigusabi saamiseks esitatakse kohtule, kus toimub või peaks toimuma menetlus, […]

(2) Taotlusele lisab taotleja teatise enda isikliku ja majandusliku seisundi kohta (perekonnaseis, elukutse, vara, sissetulek ja kohustused) ning muud dokumendid, mis seda seisundit tõendavad. […]“.

7. ZPO § 1076 sätestab:

„Piiriülestes vaidlustes tasuta õigusabi andmine Euroopa Liidus vastavalt [direktiivile 2003/8] on sätestatud §-des 114–127a, kui järgnevalt ei ole ette nähtud teisiti.“

8. ZPO § 1078 lõige 1 sätestab:

„Piiriülese tasuta õigusabi saamiseks esitatud taotlusi on pädev lahendama kohus, kus toimub või peaks toimuma menetlus, või täitekohus. Taotlused vormistatakse saksa keeles ja lisad esitatakse koos saksakeelse tõlkega. […]“.

9. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitab, ei ole vastavalt Saksamaa kohtupraktikale tasuta õigusabi taotluse lahendamise puhul nendes õigusnormides õigusabi andmist ette nähtud, kuna taotluse lahendamine ei ole „menetlus“ ZPO § 114 tähenduses. See tähendab, et välistatud on tasuta õigusabi andmine selliste kulude jaoks, mis tekivad seoses õigusabi taotlusele lisatavate teatise ja tõendite tõlkimisega kohtu töökeelde. Seega, kui taotleja, kelle elukoht on mõnes muus liikmesriigis, esitab otse Saksa kohtule hagi ja samal ajal ka tasuta õigusabi taotluse, siis kuuluvad tema suhtes kohaldamisele samad õigusnormid kui Saksamaa residentide puhul.

Asjaolud, menetlus põhikohtuasjas ning eelotsuse küsimus

10. J. Šalplachta on Tšehhi Vabariigi resident. 24. septembril 2013 esitas ta Arbeitsgericht Zwickaule (Zwickau töökohus, Saksamaa) oma esindaja, Saksa advokaadi, vahendusel hagi Saksamaa residendist äriühingu Elektroanlagen & Computerbau GmbH vastu saamata jäänud töötasu nõudes ja samal ajal ka taotluse tasuta õigusabi saamiseks. 27. novembril 2013 esitas ta taotluse tasuta õigusabi laiendamiseks ka selliste dokumentide tõlkimisega seotud kulude hüvitamiseks, mis tõendavad tema sissetulekut ja vara.

11. 8. aprillil 2014 saabus hageja poolt 23. septembril 2013 allkirjastatud saksakeelne teatis tema isikliku ja majandusliku seisundi kohta Arbeitsgericht Zwickau (Zwickau töökohus) kantseleisse. Teatise vormi koos selgituste ja lisadega oli saksa keelde tõlkinud Dresdenis (Saksamaa) asuv tõlkebüroo. Hageja palus kohtuasja toimikusse lisada kaks arvet, mille asjaomane tõlkebüroo oli talle väljastanud.

12. Arbeitsgericht Zwickau (Zwickau töökohus) rahuldas hageja taotluse tasuta õigusabi saamiseks esimese astme kohtus, kuid keeldus tõlkimiskulusid hüvitamast. Hageja esitas selle peale määruskaebuse, mille Landesarbeitsgericht (liidumaa kõrgem töökohus) jättis rahuldamata. Selle peale esitas hageja kaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

13. Eelotsusetaotluse esitanud kohus juhib tähelepanu asjaolule, et määruskaebuse saab rahuldada ainult juhul, kui ZPO § 114 ja sellele järgnevaid paragrahve tuleb liidu õigusega kooskõlas tõlgendada nii, et tasuta õigusabi taotlusele lisatud teatise ja muude dokumentide tõlkimisega seotud kulud, mille eelnevalt kandis kõnealuse taotluse esitaja, on hõlmatud tasuta õigusabiga, mida annab Saksamaa Liitvabariik. Muul juhul tuleb kaebus jätta rahuldamata.

14. Neil asjaoludel otsustas Bundesarbeitsgericht (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas füüsilise isiku õigus pöörduda kohtusse piiriüleses vaidluses [direktiivi 2003/8] artiklite 1 ja 2 tähenduses näeb ette, et Saksamaa Liitvabariigis antud riigipoolne tasuta õigusabi menetluskulude kandmiseks hõlmab ka summat, mille taotluse esitaja maksis tasuta õigusabi taotlusele lisatud teatise ja dokumentide tõlkimise eest, kui ta esitas asja lahendavale pädevale kohtule, kes on saav asutus direktiivi artikli 13 lõike 1 punkti b tähenduses, koos hagiga ka taotluse tasuta õigusabi saamiseks ja korraldas ise dokumentide tõlkimise?“

15. Eelotsusetaotlus jõudis Euroopa Kohtusse 15. detsembril 2015. Kirjalikud seisukohad on esitanud J. Šalplachta, Saksamaa ja Tšehhi valitsus ning Euroopa Komisjon. J. Šalplachta, Saksamaa ja Hispaania valitsus ning komisjon esitasid oma suulised seisukohad 9. novembril 2016 toimunud kohtuistungil.

Analüüs

Sissejuhatus

16. Direktiivi 2003/8 artikli 13 lõike 1 punktid a ja b annavad tasuta õigusabi taotlejale võimaluse esitada taotlus kas oma alalise asu- või elukoha liikmesriigi pädevale asutusele (punkt a) või kohtu asukoha liikmesriigi või selle liikmesriigi pädevale asutusele, kus otsus täitmisele kuulub (punkt b).

17. Kui taotleja esitab tasuta õigusabi taotluse oma alalise asu- või elukoha liikmesriigi pädevale asutusele, on see „edastav asutus“ ja kohtu asukoha liikmesriigi või selle liikmesriigi pädev asutus, kus otsus täitmisele kuulub, see „saav asutus“.

18. Direktiivi 2003/8 artikli 13 lõige 4 sätestab, et taotleja alalise asu- või elukoha liikmesriigi edastav asutus aitab taotluse esitajal enne taotluse edastamist saavale asutusele hankida tõendavatele dokumentidele mis tahes vajalikke tõlkeid.

19. See säte peegeldab direktiivi 2003/8 artikli 8 punkti b, mille kohaselt peab liikmesriik, kus on tasuta õigusabi taotleja alaline asu- või elukoht, andma tasuta õigusabi, et katta taotluse ja vajalike tõendavate dokumentide tõlkimist, kui taotlus esitatakse selle liikmesriigi ametiasutustele.

20. Kuid direktiiv 2003/8 ei käsitle sõnaselgelt tõlkimiskulude hüvitamist olukorras, kus tasuta õigusabi taotlus esitatakse kohtu asukoha liikmesriigi ametiasutustele (kohtu asukoha liikmesriik).

21. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palubki oma käesoleva eelotsusetaotlusega selgitust küsimuses, kas direktiiv 2003/8 nõuab nende kulude katmist ka viimasena kirjeldatud olukorras.

22. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas direktiivist 2003/8 tuleneb, et kohtu asukoha liikmesriigis antav tasuta õigusabi peab hõlmama taotluse esitaja kulusid taotlusele lisatud teatise ja dokumentide tõlkimisele, kui taotlus on esitatud selle liikmesriigi pädevale asutusele, mitte taotleja alalise elu- või asukoha liikmesriigi ametiasutustele.

Asjakohaste sätete sõnastus

23. Kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab direktiivi artiklitele 1 ja 2 ning artikli 13 lõike 1 punktile b, leian ma, et Euroopa Kohus peab tarviliku vastuse andmiseks tõlgendama direktiivi artikleid 3 ja 7.

24. Direktiivi artikli 3 lõige 1 sätestab, et direktiivi kohaldamisalasse kuuluva vaidlusega seotud füüsilistel isikutel on õigus saada asjakohast tasuta õigusabi, et tagada neile õiguskaitse reaalne kättesaadavus direktiivis sätestatud tingimustel. Õigusabi loetakse asjakohaseks siis, kui see tagab konkreetselt õigusabi ja kohtus esindamise ning tasuta õigusabi saaja vabastamise menetluskuludest, sealhulgas artiklis 7 osutatud kuludest ja kohtu poolt menetluse ajal toiminguid sooritama määratud isikute tasudest, või nende kulude katmisel abistamist (artikli 3 lõike 2 punkt b).

25. Tasuta õigusabi tingimused ja ulatus on täpsustatud direktiivi artiklites 5–11.

26. Need sätted reguleerivad õigust tasuta õigusabile nii kohtu asukoha liikmesriigis (artiklid 5–7) kui ka taotluse esitaja alalise elu- või asukoha liikmesriigis (artikkel 8).

27. Konkreetselt piiriüleste vaidlustega seotud kulude kohta sätestab direktiivi artikli 7 punkt b, et tasuta õigusabi peab katma vaidluste piiriülesusega otseselt seotud kulusid, sealhulgas kohtu või pädeva asutuse poolt nõutavate ja tasuta õigusabi saaja poolt esitatavate dokumentide tõlkimine, mida on vaja asja lahendamiseks.

28. Direktiivi artikli 8 punkt b sätestab, et tasuta õigusabi taotleja alalise asu- või elukoha liikmesriik peab andma tasuta õigusabi, et katta taotluse ja vajalike tõendavate dokumentide tõlkimist, kui taotlus esitatakse selle liikmesriigi ametiasutustele.

29. Neis sätetes ei ole otseselt nimetatud õigusabi taotlusega seotud tõlkimiskulusid olukorras, kus taotlus on esitatud kohtu asukoha liikmesriigis. Ühelt poolt osutab direktiivi artikkel 7, mis käsitleb kohtu asukoha liikmesriigis tekkivaid kulusid, selliste dokumentide tõlkimisele, „mida on vaja asja lahendamiseks“, ega nimeta otseselt tasuta õigusabi taotlusega seoses tekkivaid kulusid. Teiselt poolt käsitleb direktiivi artikkel 8, mis osutab nendele kuludele sõnaselgelt, ainult taotluse esitaja alalise elu- või asukoha liikmesriigi kaetavaid kulusid.

30. Tulemuseks on ebamäärasus, mida väljendavad ka käesolevas menetluses esitatud vastuolulised seisukohad.

31. Eelotsusetaotluse esitanud kohus asub seisukohale – kuigi märkusega, et seda tõlgendust ei saa selgelt direktiivist tuletada –, et direktiivi 2003/8 artikkel 8 väljendab mõtet, et tasuta õigusabi taotluse esitaja kulud taotlusele lisatud teatise ja dokumentide tõlkimisele peab kandma ainult taotluse esitaja alalise elu- või asukoha liikmesriik, see tähendab käesoleval juhul Tšehhi Vabariik. Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab, et isegi kui sellest tõlgendusest johtub, et tõlkimiskulud ei kuulu üldse katmisele siis, kui taotlus esitatakse otse kohtu asukoha liikmesriigis, tuleneb see taotluse esitaja kohtualluvuse valikust. Taotluse esitajal oli võimalus esitada tasuta õigusabi taotlus Tšehhi Vabariigis ja see ei oleks talle kaasa toonud mingeid ebasoodsaid õiguslikke tagajärgi.

32. Kõik kolm käesolevasse menetlusse astunud liikmesriiki jagavad seda seisukohta.

33. Saksamaa, Tšehhi ja Hispaania valitsus juhivad tähelepanu asjaolule, et direktiivi 2003/8 artikkel 7 osutab selliste dokumentide tõlkimiskuludele, „mida on vaja asja lahendamiseks“, kuid ei nimeta sõnaselgelt tasuta õigusabi taotlusega seotud dokumentide tõlkimiskulusid. Nende seisukoht on, et õigusabi taotlusega seotud kulud ei ole rangelt võttes kohtukulud. Hispaania valitsus rõhutab, et on õigussüsteeme, kus tasuta õigusabi taotlust ei esitata kohtule, vaid pädevale haldusasutusele, ja seda menetletakse halduskorras, mis on asjaomase vaidluse lahendamiseks algatatud kohtumenetlusest sõltumatu. Isegi õigussüsteemides, kus tasuta õigusabi taotlus tuleb esitada asjaomase vaidluse lahendamiseks pädevale kohtule, menetletakse seda taotlust ikkagi asjaomase vaidluse kohtumenetlusest sõltumatus korras.

34. Nii põhikohtuasja hageja kui ka komisjon on vastupidisel seisukohal.

35. Hageja väidab, et kui jätta tasuta õigusabi taotlusega seotud kulud õigusabi regulatsiooni alt välja, raskendaks see õiguskaitse kättesaadavust piiriüleste vaidluste korral. Kui selliseid kulusid hüvitataks ainult taotluse esitaja alalise elu- või asukoha liikmesriigis, oleks see taotluse esitajale karistus selle eest, et ta esitas oma taotluse otse kohtu asukoha liikmesriigis, mis seega vähendaks talle direktiiviga ette nähtud kohtualluvuse valiku võimalusi ja võib-olla jätaks ta ka tähtaegade osas ebakindlusse.

36. Komisjon väidab, et direktiiviga ette nähtud tasuta õigusabi ulatuse kindlaksmääramisel tuleb silmas pidada direktiiviga taotletavaid eesmärke ja mitte sõltuda tasuta õigusabi taotluse esitaja valitud kohtualluvusest. Oleks ebajärjekindel lugeda tasuta õigusabi hulka õigusabiga seotud tõlkimiskulusid ainult siis, kui taotlus on esitatud selle esitaja alalise elu- või asukoha liikmesriigis, kuid mitte siis, kui see on esitatud otse kohtu asukoha liikmesriigis. Komisjon on seisukohal, et tõlkimiskulud tuleks hüvitada mõlemas olukorras.

37. Kuna direktiivi asjakohaste sätete sõnastus pakub vastuolulisi tõlgendusi, käsitlen lisaks nende teleoloogilist ja süstemaatilist tõlgendamist ning kõrvalmärkusena ka direktiivi ettevalmistavaid materjale.

Direktiivi 2003/8 ülesehitus ja eesmärk

38. Nagu nähtub direktiivi 2003/8 artikli 1 lõikest 1 ning põhjendustest 5 ja 6, on direktiivi eesmärk tagada õigusabi reaalne kättesaadavus piiriülestes vaidlustes isikutele, kellel pole selleks piisavalt vahendeid.

39. Seega on direktiivi eesmärk rakendada õigus tõhusale kohtulikule kaitsele direktiivi kohaldamisalasse jäävates kohtumenetluste kategooriates kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 kolmanda lõiguga, mis tagab tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis on vajalik kohtusse pöördumiseks. [3]

40. Selle eesmärgi saavutamiseks on direktiivis sätestatud teatavad ühised miinimumeeskirjad, mis käsitlevad konkreetselt õigust asjakohasele tasuta õigusabile (artikkel 3) ja tasuta õigusabi ulatust piiriülestes vaidlustes (artikkel 7). Seega püüab direktiiv ületada selliseid takistusi õiguskaitse kättesaadavusele, mis tulenevad vaidluste piiriülesusega seotud täiendavatest kuludest.

41. Minu arvates tuleb mõistet „asjakohane tasuta õigusabi“ direktiivi artiklites 3 ja 7 direktiivi eesmärkide saavutamiseks tõlgendada nii, et see hõlmab ka kulusid, mis tekivad asjaomase õigusabi taotluse enda piiriülesuse pärast, nagu näiteks taotluse ja sellele lisatud dokumentide tõlkimiskulud.

42. Direktiivis ette nähtud olukordades on tasuta õigusabi taotlus õiguskaitse kättesaadavuse tagamise eeltingimus. Isikutel, kes ei suuda oma majandusliku olukorra tõttu kanda menetluskulusid, võib olla raske kanda piiriüleses vaidluses tasuta õigusabi taotluse dokumentide tõlkimiskulusid. Seega oleks õiguskaitse kättesaadavus piiriülestes vaidlustes piiratud, kui tasuta õigusabi taotluse esitaja ei saaks oma taotlusega seotud tõlkimiskulude katteks abi.

43. Seda järeldust kinnitab direktiivi süsteem, kus sätted ei käsitle ainult menetluskulude hüvitamist, vaid ka kulusid, mis on seotud enne taotluse esitamist kasutatud õigusnõustamisega, ja ka tasuta õigusabi taotlusega seoses tekkinud kulusid (artikkel 8).

44. Pealegi, kuna direktiiv sisaldab sätteid, mis reguleerivad tasuta õigusabi taotluste kulude hüvitamist, tuleks need kulud hüvitada olenemata sellest, millist direktiivi artikli 13 lõikes 1 ette nähud kohtualluvuse võimalust taotluse esitaja oma taotluse esitamiseks kasutab.

45. Tasuta õigusabi ulatus ei tohiks oleneda sellest, millist kohtualluvuse võimalust on selle taotluse esitamiseks kasutatud.

46. Esiteks, selliste kulude hõlmamata jätmine olukorras, kus taotlus esitatakse otse kohtu asukoha liikmesriigis, piiraks praktikas taotluse esitaja võimalust valida direktiivi artikli 13 lõikes 1 sõnaselgelt ette nähtud kahe võimaluse vahel. Teiseks, selline piiramine võib taotluse esitajat sundida valima raskemat lahendust. Selle asemel, et esitada oma õigusabi taotlus otse tema vaidluse lahendamiseks pädevale kohtule, peaks ta taotlema kahe eraldi menetluse algatamist: esimese pädevas kohtus selleks, et tähtaegadest kinni pidada, ja teise oma alalise elu- või asukoha liikmesriigi ametiasutustes tagamaks, et tema taotlusega seoses tekkinud kulud talle hüvitatakse.

3 Direktiivi vastuvõtmise ajal ei olnud harta muidugi veel liikmesriikidele õiguslikult siduv. Vt Poola õiguskirjandusest Kowalik-Bańczyk, K., Pojęcie sporu transgranicznego w dyrektywie Rady Nr 2003/8 [teoses] Współpraca sądowa, Czapliński, W., Wróbel, A. (toim), Varssavi 2007, lk 39, lk 42.

47. Minu arvates ei ole kohane direktiivi artiklitest 3, 7 ja 8 sellist kavatsust välja lugeda. Kui anda taotluse esitajale kaks alternatiivset võimalust ja karistada teda seejärel selle eest, et ta kasutab neist üht, mis on sõnaselgelt ette nähtud, ei ole see järjepidev. Tasuta õigusabi taotluse esitaja kohtualluvuse valiku vabaduse selline piiramine vähendaks õiguskaitse kättesaadavust veelgi, mis on direktiiviga taotletavate eesmärkidega vastuolus.

48. Arvestades direktiivi süsteemi ja eesmärki, ei saa selle artiklit 7, mis sätestab, et kohtu asukoha liikmesriigis antav tasuta õigusabi peab katma vaidluste piiriülesusega otseselt seotud kulusid, minu arvates tõlgendada nii, et see ei hõlma sellises vaidluses esitatud tasuta õigusabi taotluse menetlemiseks vajalikke tõlkimiskulusid.

49. Seega asun seisukohale, et nii direktiivi 2003/8 süsteem kui ka eesmärk toetavad tõlgendust, et direktiivi artiklitega 3 ja 7 ette nähtud tasuta õigusabi hõlmab ka piiriüleses vaidluses esitatud tasuta õigusabi taotlusega seotud tõlkimiskulusid, kaasa arvatud olukorras, kus see taotlus on esitatud otse kohtu asukoha liikmesriigis.

Direktiivi 2003/8 ettevalmistavad materjalid

50. Minu arvates toetavad peale direktiivi artiklite 3, 7 ja 8 sellist tõlgendust ka direktiivi ettevalmistavad materjalid.

51. Komisjoni ettepanekus [4] käsitles vaidluste piiriülesusega seotud kulusid ainult üks artikkel (artikkel 5). Selle esimesed kaks lõiku käsitlesid neid kulusid olukorras, kus need on tekkinud kohtu asukoha liikmesriigis, kolmas aga olukorras, kus need on tekkinud taotluse esitaja elukoha liikmesriigis. [5] Seega oleksid piiriüleste vaidlustega seotud kulud komisjoni poolt oma ettepanekus kavandatud süsteemis üldjuhul kaetavad kohtu asukoha liikmesriigis, välja arvatud – erandjuhul – teatavad kulud, mis on tekkinud taotluse esitaja elukoha liikmesriigis. See säte jäi pärast Euroopa Parlamendis lugemist samaks; muudeti ainult artikli 5 kolmandat lõiku selleks, et tagada kooskõla artikli 2 lõike 1 muudatusettepanekuga. [6]

52. Nõukogu poolt lõplikult vastuvõetud direktiivi tekstis [7] olid vaidluste piiriülesusega seotud kulusid käsitlevad sätted muudetud ja jagatud kahe artikli vahel – artikkel 7 „Vaidluste piiriülesusega seotud kulud“ ja artikkel 8 „Alalise asu- või elukoha liikmesriigi kantavad kulud“. Neist muudatustest ei nähtu aga nõukogu kavatsust kalduda kõrvale komisjoni ettepanekus ette nähtud süsteemi kontseptsioonist, mille kohaselt oleksid vaidluste piiriülesusega seotud kulud üldjuhul tulnud katta kohtu asukoha liikmesriigil, välja arvatud teatavad konkreetsed kulud, mis on tekkinud taotluse esitaja alalise elu- või asukoha liikmesriigis. Viide sellele põhimõttele on tegelikult direktiivi põhjendustes alles. [8]

53. Seega paistab, et direktiivi ettevalmistavad materjalid toetavad komisjoni väidet käesolevas asjas, et artikkel 8 oli koostatud erandiks üldreeglist, mis paneb kulude katmise kohustuse kohtu asukoha liikmesriigile. Igal juhul ei leia ma toetust Hispaania valitsuse poolt istungil väljendatud seisukohale, et artiklid 7 ja 8 sisaldavad kulude jagamise reeglit, mis näeb üksikasjalikult ette, milliseid kulusid peab

4 Ettepanek: nõukogu direktiiv, millega parandatakse õiguskaitse kättesaadavust piiriüleste vaidluste korral, kehtestades sellistes vaidlustes antava tasuta õigusabi ja tsiviilkohtumenetluste muude rahaliste aspektide kohta ühised miinimumeeskirjad (KOM(2002) 13, 18. jaanuar 2002).

5 Artikkel 5 oli komisjoni ettepanekus sõnastatud järgmiselt: „Vaidluste piiriülesusega seotud kulud. Kohtu asukoha liikmesriigis antav tasuta õigusabi katab vaidluste piiriülesusega otseselt seotud kulusid. Need kulud hõlmavad tõlke- ja tõlkimiskulusid ning sõidukulusid olukorras, kus asjaomaste isikute isiklik ilmumine kohtusse on kohustuslik. Tasuta õigusabi taotluse esitaja elukoha liikmesriik annab seda abi taotluse esitajale selles riigis tekkinud kulude ja eelkõige kohaliku juristiga konsulteerimise kulude katteks.“

6 Euroopa Parlamendi seadusandlik resolutsioon P5_TA(2002)0441, 25. september 2002. Muudatusettepanek 17: „Artikli 5 kolmas lõik. Liikmesriik, kus on tasuta õigusabi taotluse esitaja alaline elu- või asukoht, hüvitab tasuta õigusabiga seotud kulud.“

7 Nõukogu dokument nr 13385/02, 18.11.2002.

8 Vt põhjendus 23, kus on märgitud, et tasuta õigusabi annab see liikmesriik, kus asub asja läbivaatav kohus või kus taotletakse täitmisele pööramist, välja arvatud kohtumenetluse eelse abi korral.

kumbki asjaomane liikmesriik katma. Nagu eespool märgitud,[9] ei näe ma eelkõige, kuidas saaks artiklit 7 tõlgendada nii, et tasuta õigusabi ei hõlma õigusabi taotluse lahendamiseks vajalikke tõlkimiskulusid, kui taotlus on esitatud kohtu asukoha liikmesriigis. Niivõrd kitsas tõlgendamine oleks minu arvates vastuolus direktiivi eesmärgiga, milleks on õiguskaitse reaalse kättesaadavuse tagamine piiriülestes vaidlustes, andes õiguse asjakohasele tasuta õigusabile.

54. Lõpetuseks juhin tähelepanu Saksamaa valitsuse poolt istungil viidatud asjaolule, et direktiiv asendas tasuta õigusabi valdkonnas tehtava koostöö süsteemi, mis oli loodud Euroopa Nõukogu 1977. aasta Strasbourgi kokkuleppega.[10]

55. Strasbourgi kokkulepe lõi süsteemi tasuta õigusabi taotluste edastamiseks piiriülestes vaidlustes, mis andis taotluste esitajatele võimaluse taotleda tasuta õigusabi oma elukoha riigis. Lisaks nägi kokkulepe ette, et edastav asutus pidi taotluse esitajal aitama tagada, et tema taotlusele on lisatud kõik vajalikud dokumendid, ning samuti aitama sellel hankida dokumentidele mis tahes vajalikud tõlked (artikkel 3).

56. Direktiivi artikliga 13 ette nähtud teavitus- ja edastamismehhanismid on otseselt inspireeritud Strasbourgi kokkuleppes sätestatust.[11]

57. Ma ei arva aga, et seda ettevalmistavatel materjalidel põhinevat argumenti saab kasutada selle tõendamiseks, nagu Saksamaa valitsus kavatses, et – kuna direktiiv asendab Strasbourgi kokkulepet – tasuta õigusabi taotlustega seoses tekkinud tõlkimiskulud kaetakse ainult esialgu Strasbourgi kokkuleppes ette nähtud olukordades, see tähendab ainult siis, kui taotluse esitaja kasutab õigusabi taotluste rahvusvahelise edastamise süsteemi, esitades taotluse oma elukoha liikmesriigis.

58. Strasbourgi kokkulepe lõi süsteemi tasuta õigusabi taotluste edastamiseks piiriülestes vaidlustes, kuid ei käsitlenud kohtu asukoha liikmesriigis antava tasuta õigusabi ulatuse küsimust. Direktiivi ettevalmistavatest materjalidest nähtub, et liidu seadusandja kavatsus oli tugineda Strasbourgi kokkuleppele, mida praktikas vähe kasutati.[12]

59. Kui tunnistada Saksamaa valitsuse tõlgendus õigeks, tähendaks see, et direktiiv ei edenda oluliselt Strasbourgi kokkuleppe alusel olemas olnud süsteemi.

60. See aga oleks minu arvates vastuolus liidu seadusandja kavatsusega. Direktiivi peamine eesmärk ei olnud luua uut mehhanismi tasuta õigusabi taotluste edastamiseks piiriülestes vaidlustes, kuna see mehhanism oli juba Strasbourgi kokkuleppega loodud. Direktiivi eesmärk on tagada tõhus õigus tasuta õigusabile teises liikmesriigis, kaasa arvatud olukorras, kus taotluse esitaja otsustab oma tasuta õigusabi taotluse esitada otse kohtu asukoha liikmesriigis. Selleks, et see võimalus oleks tõhus, peaks tasuta õigusabi hõlmama ka tasuta õigusabi taotluse piiriülesusega seotud kulusid.

61. Kõigil neil põhjustel olen seisukohal, et nii süstemaatiliselt kui ka teleoloogiliselt tuleb direktiivi artikleid 3 ja 7 tõlgendada nii, et tasuta õigusabi peab hõlmama taotluse esitaja kulusid õigusabi taotlusele lisatud teatise ja dokumentide tõlkimisele ja et seda tõlgendust toetavad ka direktiivi ettevalmistavad materjalid.

9 Vt käesolev ettepanek, punkt 48.

10 Tasuta õigusabi taotluste edastamise Euroopa kokkulepe, alla kirjutatud Strasbourgis 1977. aastal (kättesaadav aadressil http://www.coe.int/en/web/conventions/). Direktiivi vastuvõtmise ajal oli see kokkulepe ratifitseeritud kõigis liidu liikmesriikides peale Saksamaa. Sarnane tasuta õigusabi taotluste edastamise mehhanism oli loodud ka 25. oktoobri 1980. aasta rahvusvahelise õiguskaitse kättesaadavuse Haagi konventsiooniga, mis oli toona ratifitseeritud ainult kuues liikmesriigis.

11 Vt direktiivi põhjendus 26.

12 Vt komisjoni roheline raamat „Legal aid in civil matters: The problems confronting the cross-border litigant“ (KOM(2000) 51, 9. veebruar 2000, lk 15).

Ettepanek

62. Esitatud põhjendustest lähtuvalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Bundesarbeitsgerichti (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus) esitatud eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Nõukogu 27. jaanuari 2003. aasta direktiivi 2003/8/EÜ, millega parandatakse õiguskaitse kättesaadavust piiriüleste vaidluste korral, kehtestades sellistes vaidlustes antava tasuta õigusabi kohta ühised miinimumeeskirjad, artikli 3 lõiget 1 ja artiklit 7 tuleb tõlgendada nii, et kohtu asukoha liikmesriigis antav tasuta õigusabi peab hõlmama taotluse esitaja kulusid õigusabi taotlusele lisatud teatise ja dokumentide tõlkimisele, kui taotlus on esitatud selle liikmesriigi pädevale asutusele.